

Fellesskoleutvalget

Oslo, 30.05.2025

Skriftlig innspill

Vi viser til fellesskoleutvalgets e-post av 7. mai, og takker for anledningen til å gi våre innspill.

Voksne for Barn er en ideell bruker- og medlemsorganisasjon som jobber for at alle barn og unge skal ha en god psykisk helse og en god og trygg oppvekst. Vi jobber for å bedre barns psykiske helse og oppvekstsvilkår blant annet gjennom våre skoleprogrammer for psykisk helse og livsmestring, gjennom tiltak for barn som pårørende og for barn i barnevernet, og gjennom arbeid rettet mot foreldre og andre omsorgspersoner som arbeider med og for barn. Vi bidrar til at stemmene til brukere og pårørende generelt, og barn og unge spesielt, blir hørt, blant annet gjennom våre tiltak ROM, Ungt nettverk og Ungdomspanelet.

Vi gir nedenfor innspill både til spørsmålene i henvendelsen fra fellesskoleutvalget, og til spørsmålene i utvalgets mandat.

Merk: Innspillene gis i to format: Først punktvis, som vi tenker vil være mest oversiktlig for utvalget å forholde seg til, deretter i en form egnet for muntlig framleggelse under høringen.

1. Spørsmålene i henvendelsen fra fellesskoleutvalget

Hva legger dere i begrepet fellesskolen?

- En både samfunns- og kompetansebyggende institusjon hvor alle er en del av et fellesskap på tvers av sosioøkonomisk bakgrunn og andre forskjeller.
- En arena hvor alle har samme muligheter, preget av tilhørighet, mening, mestring og trygghet, uansett hvilken bagasje man har med seg.

Hva mener dere det er viktigst å bevare ved dagens skole?

- Tilliten til fellesskolen som en viktig samfunnsbyggende institusjon.
- Et godt skoletilbud nærmest mulig der barn bor – en del av lokalmiljøet.
- En ikke-autoritær skole, og en skole uten nivådeling / tiltak som skaper unødige skiller.

- Skolen som både utdannings- og danningsinstitusjon (ikke "bare læring") som ruster elevene for livet.

Hvilke utviklingstrekk i samfunnet mener dere utfordrer fellesskolen?

- Økonomiske utfordringer trumfer for ofte elevers rettigheter og behov.
- Flere elever enn før som har diagnoser av betydning for læringssituasjonen. Mange lærere har ikke kompetanse til å møte barn med spesielle behov, som autismediagnose, og det er behov for en løsning som bedre sikrer oppfølging av den enkelte elev ut fra dennes behov.

Hva skal skolens viktigste oppgaver være i framtiden?

- I større grad bygge elevenes sosiale og emosjonelle kompetanse, som etter vårt syn bør etableres som en av skolens grunnleggende ferdigheter, blant annet med henblikk på WHO's definisjon av psykisk helse.
- Forberede elevene på en virkelighet som foreløpig ikke er kjent. Hva må du kunne i et samfunn som, grunnet den teknologiske utviklingen, ikke trenger mennesker i samme roller som tidligere?

2. Spørsmålene i fellesskoleutvalgets mandat

Hvilken rolle og funksjon bør skolen som institusjon ha i et 20-årsperspektiv, både for elevene og i et samfunnsperspektiv?

- **Skolen må være en livsarena, ikke bare læringsarena**
Psykisk helse, relasjoner og medvirkning må være integrerte deler.
- **Beskyttende faktor**
Skolen må fungere som en *beskyttende faktor* i barns liv, særlig for dem i utsatte livssituasjoner.
- **Fellesskap og sosial utjevning**
Skolen må forbli *en arena for fellesskap og sosial utjevning*, på tvers av kjønn, funksjonsevne, etnisk og sosial bakgrunn.
- **Fremme psykisk helse og livskvalitet**
Skolens samfunnsoppdrag må utvides til å *aktivt fremme barn og unges psykiske helse, mestring og livskvalitet*.
- **Fremme sosial og emosjonell kompetanse**
Skolen må være mer for flere barn enn den tidligere har vært. Å lese, skrive og regne har vært naturlige hovedmål, men må i dag suppleres av mål tilpasset et endret samfunn. Blant annet i lys av at barna tilbringer langt mer tid på skolen enn med foreldrene sammenlignet med i tidligere tider, må skolen i større grad bidra med sosial og emosjonell kompetanse.

Hvilke sentrale trekk ved samfunnsutviklingen vil kunne utfordre skolen i årene som kommer, og på hvilke måter?

- **Press på individet**
Økt digital eksponering, kroppspress og sosialt utenforskap (særlig via sosiale medier).
- **Samfunnsmessige kriser**
Samfunnsmessige kriser (klima, krig, ekstremisme) som kan skape eksistensiell uro blant barn og unge.
- **Forskjellssamfunnet**
Økt barnefattigdom og sosioøkonomiske forskjeller.
- **Ressursmangel**
Underbemanning og sviktende tverrfaglig støtte i skolen.
- **Manglende medvirkning**
Mangel på systematisk arbeid med medvirkning og prosessrettigheter for barn.
- **Kunstig intelligens som en potensielt betydelig og uforutsigbar endring**
Utfordringer relatert til kunstig intelligens, både med tanke på KIs rolle i skolen og betydningen for utviklingen av yrkesliv og samfunnsliv.

Hvordan bør skolen utvikles for å bidra til å håndtere nye utfordringer, krav og forventninger i samfunnet?

- **Skoleomfattende program for livsmestring**
Implementere skoleomfattende program for livsmestring og psykisk helse.
- **Kompetanseløft i relasjonskompetanse**
Gi lærere og ansatte kompetanseløft i relasjonskompetanse og tverrfaglig samarbeid.
- **Fri lek**
Mer fri lek helt opp til sjuende klasse.
- **Nasjonal norm for et trygt, godt og inkluderende skolemiljø**
Etablere en nasjonal norm / standard for et trygt, godt og inkluderende skolemiljø, gjennom kontinuerlig, systematisk og helhetlig arbeid (se anbefalinger i rapporten [Barn i Norge 2025](#)).
- **Reell medvirkning fra alle barn og unge**
Styrke barn og unges stemme i skoleutviklingen, særlig for dem som tradisjonelt ikke høres.
- **Integrering av SFO**
Satse på SFO som en integrert del av skolen – faglig og sosialt, gjerne i form av en heldagsskole / helhetlig skoledag.

- **Skolen som nav**

Se fellesskolen som navet (og en flerbruksarena) i barn og unges liv, der ulike tjenester og fagpersoner – som miljøterapeuter, helsesykepleiere, barnevern, PPT og psykisk helsetjeneste for barn og unge – samlokaliseres på og i tett tilknytning til skolen ("village centre"). Dette muliggjør lavterskeltilbud, tidlig innsats og bedre samhandling rundt barna – og gjør skolen til en helhetlig arena for læring, trivsel og oppvekst.

Hvordan kan skolen i framtiden gi alle elevene likeverdige muligheter, uavhengig av kjønn og bakgrunn?

- **Kompensere for forskjeller**

Skolens system må i større grad kompensere for ulikheter i hjem og livssituasjon.

- **Fysisk og psykososialt tilgjengelig for alle**

Skolen må være fysisk og psykososialt tilgjengelig for elever med funksjonsnedsettelse og helseutfordringer.

- **Systematisk forebygging av frafall og fravær**

Frafall og fravær må forebygges gjennom *tidlig innsats, mestringsorientert opplæring og tverrfaglig støtteapparat*. Skolen må være en mestringsarena med variasjon og mangfold som gir en opplevd mestring for alle elever.

- **Tilpasningsdyktig i møte med ulike elever**

Endringene som er foreslått ovenfor vil også gjøre skolen mer interessant og tilpasset ulike kjønn og ulike typer bakgrunn.

Hva trenger barn og unge å lære for å kunne leve gode liv i framtidens samfunn, og hva er det skolens oppgave å ta ansvar for?

- **Et inkluderende, demokratisk samfunn**

Verdien av demokrati, fellesskap, tillit til myndigheter og samfunnsinstitusjoner – et inkluderende samfunn hvor det er plass til mennesker med ulik bakgrunn og funksjon. Demokratiopplæring må inkludere *aktiv elevmedvirkning og elevråd som faktisk påvirker*. Kunnskap om at demokrati ikke er en selvfølge, men noe som krever tydelige mål, rammer, verdier.

- **Deltagelse som likeverdige samfunnsborgere**

Tro og håp for framtiden, meningsfullhet, mulighet til deltakelse og medvirkning. Lære barn hvordan de kan leve, lære, arbeide og bli aktive medlemmer av samfunnet, og samtidig være forberedt på samfunnsendringer og usikkerhet. Gi relevant innsikt for å stå opp for andre, erkjenne urett, se utover seg selv. At alle har en stemme og mulighet til å påvirke eget liv (autonomi) og samfunnet.

- **Kritisk tenkning**

Kritisk bevissthet og refleksjon – stille spørsmål til kilder, forskning, kunnskap.

- **Kreativitet**
Evne til nytenkning og endring.
- **Sosial og emosjonell kompetanse og livsmestring**
Emosjonell og sosial kompetanse må bli en *grunnleggende ferdighet* på linje med lesing og regning. Livsmestring må være praktisk, erfaringsbasert, og knyttet til barnas hverdag og framtid.

I lys av punktene over, hvilke endringer på overordnet nivå må gjøres av innhold, omfang og organisering i skolen for at den skal ruste elevene til å møte framtidens utfordringer?

- **Tenke nytt om grunnleggende ferdigheter**
Supplere dagens fem grunnleggende ferdigheter med en sjette, nemlig sosial og emosjonell kompetanse. Alternativt vurdere å endre de grunnleggende ferdighetene i tråd med ferdigheter av den typen man har på [New Zealand](#): «thinking, relating to others, using language, symbols and texts, managing self, participation and contribution».
- **Livsmestring og psykisk helse må styrkes og konkretiseres**
Gjøre livsmestring til et eget fag eller en integrert del av alle fag, med tydelige kompetansemål og praktisk tilnærming (ikke bare teoretisk kunnskap om psykisk helse).
- **Sosial og emosjonell læring må inn som et gjennomgående prinsipp**
Elevene må lære å forstå følelser, bygge relasjoner, samarbeide og ta ansvar. Dette fremmer både læring og folkehelse.
- **Mer praktisk skole**
Mer praktisk skole, færre fag.
- **Kritisk tenkning, demokratiforståelse og digital dømmekraft**
Det må settes tydeligere mål for kritisk refleksjon, kildevurdering og forståelse for samfunnsmessige utfordringer – inkludert klima, ulikhet og digital påvirkning.
- **Mer tid til fellesskap og relasjoner – mindre testing og prestasjonspress**
Prioritere helhetlig utvikling, lek, fysisk aktivitet og trygghet – særlig på de laveste trinnene, men også opp til 7. klasse. Færre kartleggingsverktøy og mindre resultatstyring gir mer tid til læring som fremmer livsmestring.
- **Balansert og fleksibel fagfordeling**
Det bør åpnes for mer tverrfaglig undervisning og elevmedvirkning i fagvalg og arbeidsmåter, slik at elevene får eierskap og erfaring med ansvar.
- **Skole og SFO må sees som én helhet**
Et helhetlig skoleløp inkluderer SFO som sosial og pedagogisk arena – ikke som separat omsorgstilbud. Felles mål, felles kultur og felles kompetanseutvikling gir bedre overgang og sammenheng i barnas hverdag.

- **Laget rundt (med) eleven må styrkes**
Alle skoler må ha tverrfaglige team med miljøterapeut, helsesykepleier og sosialfaglig kompetanse – med tilstedeværelse i det daglige, ikke bare ved alvorlige hendelser.
- **Kompetansekrav og veiledning må være systematisk og forpliktende**
Alle ansatte i skole og SFO må få opplæring i relasjonskompetanse, psykisk helse, barns rettigheter og utviklingspsykologi. Det må etableres lokale, lavterskel kompetansetiltak.
- **Elevmedvirkning må systematiseres**
Medvirkning må være mer enn elevråd. Det må finnes strukturer der elever fra første trinn er med på å forme skolemiljø, tiltak mot mobbing og læringsinnhold. Det gir relevans, eierskap og motvirker utenforskap.

Hvordan kan skolen opprettholde god kvalitet og det brede samfunnsoppdraget i alle deler av landet i en framtidssituasjon med press på offentlige ressurser, knapphet på arbeidskraft og demografiske endringer?

- **SFO som en integrert del av skolen**
SFO må være faglig forankret og knyttet til skolens arbeid med livsmestring, psykisk helse og fellesskap. Satsing på SFO som oppvekstarena kan bidra til å redusere forskjeller og styrke barns trivsel og læring.
- **Kombinerte stillinger og helårsansatte i SFO/skole**
For å møte bemanningsutfordringer må flere 100 %-stillinger etableres som kombinerer arbeid i skole og SFO, og gi ansatte stabile arbeidsforhold og mulighet for faglig utvikling.
- **Desentralisert og praksisnær kompetanseheving**
Tilrettelegg for lokal videreutdanning og veiledning i relasjonskompetanse, sosial-emosjonell læring og inkluderende pedagogikk – også for SFO-ansatte.
- **Fellesskap og tidlig innsats i hele skoledagen**
SFO og skole må samhandle om overgangen fra barnehage og gjennom hele småskoletrinnet, med felles mål for psykososialt miljø og forebyggende arbeid.
- **Tydelig forventning til innhold og kvalitet i SFO**
Det må utvikles og implementeres en nasjonal veileder for kvalitet i SFO, med vekt på inkludering, trygghet og sosial utvikling – ikke kun som oppbevaringstilbud.

Er omfanget av grunnopplæringen og lengden på utdanningsløpet hensiktsmessig, eller kan både menneskelig og økonomiske ressurser brukes bedre?

- **Ressursene må brukes smartere – med fokus på relasjoner og tilhørighet**
Innsatsen bør styrkes tidlig i utdanningsløpet, særlig på barnetrinnet og i SFO. Tidlig trygghet og tilhørighet forebygger utenforskap, ufrivillig fravær og senere frafall.

- **Mer helhet – mindre fragmentering**

Grunnoppfølgingen må organiseres mer helhetlig, der SFO ses som en integrert del av opplæringsløpet – både sosialt, pedagogisk og psykososialt. Dette gir bedre ressursbruk og reduserer overlapp og dobbeltarbeid.

- **Lek og relasjonsbygging må prioriteres, spesielt i starten av skoleløpet**

Det bør legges større vekt på lekbasert læring og sosial-emosjonell utvikling, med høy andel barnehagelærere for de yngste elevene og redusert vekt på testing og fagpress. Dette gir tryggere overganger og bedre grunnlag for læring.

- **Vurder innholdet og kvaliteten i opplæringen**

Omfanget i seg selv er i hovedsak tilstrekkelig – men innhold og metode må fornyes: mer tverrfaglighet, livsmestring, fysisk aktivitet og læring gjennom erfaring. Livsmestring må inn som egen kompetanse og praksis – ikke bare teori.

- **Reduser unødvendig byråkrati – frigjør tid til elevene**

Lærernes tid bør beskyttes mot administrative oppgaver. Ressurser bør omdisponeres slik at mer av arbeidstiden brukes til elevkontakt, tilrettelegging og relasjonsarbeid.

Muntlig framlegg

Når vi snakker om fellesskolen, snakker vi om mer enn bare en utdanningsinstitusjon. Vi snakker om en samfunns- og kompetansebyggende arena hvor alle barn er en del av et fellesskap på tvers av sosioøkonomisk bakgrunn og andre forskjeller. En arena hvor alle har samme muligheter, preget av tilhørighet, mening, mestring og trygghet, uansett hvilken bagasje man har med seg.

Hva må vi bevare?

Tilliten til fellesskolen som samfunnsbyggende institusjon står i kjernen av det vi må bevare. Vi trenger fortsatt et godt skoletilbud nærmest mulig der barn bor – som en del av lokalmiljøet. Den ikke-autoritære skolen må opprettholdes, uten nivådeling eller tiltak som skaper unødige skiller. Skolen må forbli både utdannings- og danningsinstitusjon som rustet elevene for livet, ikke bare for læring.

Men samtidig møter vi utviklingstrekk som utfordrer denne visjonen. Økonomiske utfordringer trumfer altfor ofte elevers rettigheter og behov. Vi ser flere elever med diagnoser av betydning for læringssituasjonen, mens mange lærere mangler kompetanse til å møte barn med spesielle behov. Dette krever en løsning som bedre sikrer oppfølging av den enkelte elev ut fra dennes behov.

Skolen som livsarena

Framtidens skole må være en livsarena, ikke bare læringsarena. Psykisk helse, relasjoner og medvirkning må være integrerte deler av skolehverdagen. Skolen må fungere som en

beskyttende faktor i barns liv, særlig for dem i utsatte livssituasjoner, og forbli en arena for fellesskap og sosial utjevning på tvers av kjønn, funksjonsevne, etnisk og sosial bakgrunn.

Skolens samfunnsoppdrag må utvides til aktivt å fremme barn og unges psykiske helse, mestring og livskvalitet. I et usikkert verdensbilde preget av teknologisk utvikling må skolen være mer for flere barn enn den tidligere var. Mens lese, skrive, regne tidligere var hovedmålet, må sosial og emosjonell kompetanse nå inn som grunnleggende ferdigheter – ikke minst fordi foreldrene har ulik kompetanse her og er mindre hjemme.

Utfordringene som kommer

Flere samfunnstrekk vil utfordre skolen i årene som kommer. Økt digital eksponering, kroppspress og sosialt utenforskap gjennom sosiale medier påvirker barn negativt. Samfunnsmessige kriser som klima, krig og ekstremisme skaper eksistensiell uro. Økt barnefattigdom og sosioøkonomiske forskjeller, kombinert med underbemanning og sviktende tverrfaglig støtte i skolen, forsterker utfordringene. Vi ser også mangel på systematisk arbeid med medvirkning og prosessrettigheter for barn, samtidig som kunstig intelligens endrer samfunnet i et tempo vi knapt forstår.

Veien videre

For å møte disse utfordringene må vi implementere skoleomfattende programmer for livsmestring og psykisk helse, gi lærere og ansatte kompetanseløft i relasjonskompetanse og tverrfaglig samarbeid, og etablere normer for trygt og godt skolemiljø, gjerne i tråd med anbefalingene i rapporten Barn i Norge 2025.

SFO må satses på som en integrert del av skolen – både faglig og sosialt. Vi må styrke barn og unges stemme i skoleutviklingen, særlig for dem som tradisjonelt ikke høres. Fellesskolen bør i større grad bli navet i barn og unges liv, der ulike tjenester og fagpersoner – miljøterapeuter, helsesykepleiere, barnevern, PPT og psykisk helsetjeneste – samlokaliseres på eller i tett tilknytning til skolen. Dette muliggjør lavterskeltilbud, tidlig innsats og bedre samhandling rundt barna.

Ny kompetanse for en ny tid

Hva trenger barn og unge å lære for å leve gode liv i framtidens samfunn? De må lære verdien av demokrati, fellesskap og tillit til samfunnsinstitusjoner. Sosial-emosjonell kompetanse og livsmestring må inn som en grunnleggende ferdighet på linje med lesing og regning. Evne til endring og nytenkning, kritisk bevissthet og refleksjon blir avgjørende – ikke minst evnen til å stille spørsmål til kilder, forskning og kunnskap.

Barn må lære tro og håp for framtiden, at alle har en stemme og mulighet til å påvirke eget liv og samfunnet. De må få mulighet til deltakelse og medvirkning, lære å stå opp for andre og mot urett. At demokrati ikke er en selvfølge, men noe som krever tydelige mål, rammer og verdier.

Konkrete endringer

Dette krever omfattende endringer på overordnet nivå. Livsmestring og psykisk helse må styrkes og konkretiseres – enten som eget fag eller integrert del av alle fag, med tydelige kompetansemål og praktisk tilnærming. Sosial og emosjonell læring må inn som gjennomgående prinsipper. Vi må prioritere kritisk tenkning, demokratiforståelse og digital dømmekraft, samtidig som vi gir mer tid til fellesskap og relasjoner – mindre testing og prestasjonspress.

Skole og SFO må sees som én helhet, med felles mål, kultur og kompetanseutvikling. Laget rundt eleven må styrkes med tverrfaglige team, og elevmedvirkning må systematiseres fra første trinn.

Ressursbruk og kvalitet

For å opprettholde god kvalitet og det brede samfunnsoppdraget må vi bruke ressursene smartere. SFO som integrert del av skolen kan bidra til å redusere forskjeller og styrke barns trivsel og læring. Kombinerte stillinger og helårsansatte i SFO/skole gir stabile arbeidsforhold og faglig utvikling. Desentralisert og praksisnær kompetanseheving må tilrettelegges lokalt.

Omfanget av grunnopplæringen er i hovedsak tilstrekkelig, men innhold og metode må fornyes med mer tverrfaglighet, livsmestring, fysisk aktivitet og læring gjennom erfaring. Vi må redusere unødvendig byråkrati og frigjøre tid til elevene – lærernes tid bør beskyttes mot administrative oppgaver slik at mer arbeidstid brukes til elevkontakt, tilrettelegging og relasjonsarbeid.

Fellesskolen som fremtidsgaranti

Fellesskolen står ved et veiskille. Skal den forbli en institusjon som først og fremst overfører kunnskap, eller skal den utvikle seg til å bli det barna og samfunnet vårt faktisk trenger – en helhetlig arena for læring, trivsel og oppvekst som rustet barn for et usikkert, men forhåpentligvis godt liv?

Vårt svar er klart: Vi må satse på fellesskolen som samfunnsbygger, med sosial og emosjonell kompetanse som en viktig grunnpilar, med SFO som integrert del, med tverrfaglige team rundt barna, og med barn og unge som aktive medvirkere i sin egen skolehverdag. Bare da kan skolen oppfylle sitt oppdrag som både utdannings- og dannelsesinstitusjon for alle.

Med vennlig hilsen,

/s/ Truls Wickholm
generalsekretær